КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ»

Кафедра суспільствознавчої освіти

Програма підвищення кваліфікації учителів громадянської освіти

«Діяльнісний підхід як основа формування ключових компетентностей при вивченні курсів громадянської освіти»

Програма підвищення кваліфікації розглянута і рекомендована до затвердження на засіданні кафедри суспільствознавчої освіти

(протокол № 5 від 15.05.2026 р.)

Завідувач кафедри Галина СОХАНЬ

Програма підвищення кваліфікації затверджена науково-методичною радою

(протокол № 4 від 04.06.2026 р.)

Голова науково-методичної ради Павло ХОБЗЕЙ

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Розробник: старший викладач кафедри суспільствознавчої освіти Костюк Ірина Альбертівна.

Напрям підвищення кваліфікації: розвиток професійних компетентностей (знання фахових методик, технологій та їх методичного супроводу) учителів громадянської освіти, зокрема розвиток предметно-методичної та рефлексивної компетентності.

Розроблено на основі Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (Наказ Міністерства освіти і науки України 12.10.2022 р. № 904).

Мета: науково-методичний супровід професійного розвитку вчителів громадянської освіти у їх підготовці до впровадження Державних стандартів базової середньої освіти; професійний саморозвиток педагогів.

Вид: навчання за програмою підвищення кваліфікації.

Термін дії програми: з 01.07.2026 р. до 01.07.2027 року.

Рецензенти:

Сохань Галина Степанівна, завідувач кафедри суспільствознавчої освіти КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», кандидат філологічних наук;

Танчин Ігор Зіновійович, доцент кафедри суспільствознавчої освіти КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», кандидат історичних наук.

2. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми зумовлена необхідністю професійної підготовки вчителів громадянської освіти до роботи в умовах повномасштабної війни, суспільних трансформацій та глобальної кризи демократичних інституцій і цінностей. Війна актуалізувала потребу формування в учнів активної громадянської позиції, відповідальності, стійкості до маніпуляцій, здатності до участі у суспільному житті та усвідомлення цінності свободи, людської гідності, прав людини і демократії.

Сучасна школа стає не лише простором передачі знань, а середовищем діяльнісного формування громадянської ідентичності, критичного мислення, культури діалогу та навичок відповідальної участі в демократичному суспільстві.

Цільова група: учителі громадянської освіти.

Обсяг: 30 годин.

Форма навчання: очна, очно-дистанційна.

Мета: науково-методичний супровід професійного розвитку вчителів громадянської освіти у їх підготовці до впровадження Державних стандартів базової середньої освіти; професійний саморозвиток педагогів.

Завдання:

- забезпечити знання сутності та актуальності громадянської компетентності; основні положення та вимоги Професійного стандарту вчителя ЗЗСО;
- сформувати уміння аналізувати навчально-методичну літературу (програми, підручники, додаткові навчальні ресурси) з точки зору діяльнісного потенціалу;
- розвинути уміння пояснювати особливості партисипативного підходу як складової формування громадянської компетентності, укладати практичні заняття у курсі громадянської освіти;
- сформувати уміння застосовувати отриманні знання для формування глибоко розуміння учнями суті прав людини і громадянина, поваги до людської гідності як основи громадянської компетентності.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться/набуватимуться:

- предметно-методична компетентність – здатність формувати соціальну та громадянську компетентність у громадянської освіти, у тому числі через інтегровані підходи; здатність добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології для реалізації діяльнісного навчання; здатність здійснювати фіксацію та моніторинг результатів навчання учнів на засадах формувального оцінювання;
- психологічна компетентність – здатність формувати мотивацію учнів та організовувати їхню пізнавальну діяльність, розвивати ерудицію та навичку участі;

- інформаційно-цифрова компетентність – здатність здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності;
- компетентність педагогічного партнерства – здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно-орієнтованої) взаємодії з учасниками/учасницями освітнього процесу;
- оцінювально-аналітична компетентність – здатність забезпечувати професійну саморефлексію, рефлексію освітнього процесу та освітніх результатів учнів.

Очікувані результати:

Слухач/ка після навчання на цьому курсі:

- пояснює сутність та актуальність громадянської компетентності; основні положення та вимоги Професійного стандарту вчителя ЗЗСО;
- аналізує навчально-методичну літературу (програми, підручники, додаткові навчальні ресурси) з точки зору діяльнісного потенціалу;
- пояснює особливості партисипативного підходу як складової формування громадянської компетентності, укладати практичні заняття у курсі громадянської освіти;
- застосовує отриманні знання для формування глибоко розуміння учнями суті прав людини і громадянина, поваги до людської гідності як основи громадянської компетентності.

Контроль за знаннями слухачів проводиться послідовно й систематично: на практичних заняттях – індивідуальне та фронтальне опитування, виконання самостійної роботи; на лекціях – експрес-контроль, що передбачає постановку конкретних питань з теми.

Оцінювання розглядається як засіб одержання зворотної інформації про результативність підвищення кваліфікації та внесення коректив у методику роботи зі слухачами курсів. Програмою передбачено виконання різних видів робіт: вхідне опитування; самостійна робота; участь у круглому столі; рефлексія.

Критерії оцінювання. Результати навчання слухачів курсів оцінюються за шкалою «зараховано / не зараховано». Підставою для успішного зарахування є комплексне виконання програми КПК, зокрема активна участь на заняттях, а також виконання самостійної роботи, яка зараховується за умови виконання не менше 70 % навчального матеріалу: розміщення самостійної роботи в Moodle, її відповідність завданням програми, дотриманням правил академічної доброчесності, практична спрямованість роботи, використання положень Державного стандарту базової середньої освіти та громадянської й історичної освітньої галузі, наявність авторських висновків і професійної рефлексії, а також її успішна презентація.

Особливості реалізації програми. Реалізація програми передбачає навчання вчителів як у дистанційному, так і в очному форматі. Навчальні заняття у синхронному режимі проводяться з використанням ZOOM, Moodle. Програмою передбачено виконання самостійної роботи.

Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації: сертифікат за результатами проходження програми курсу.

Вартість (у разі встановлення): безоплатний характер надання освітньої послуги для слухачів курсів підвищення кваліфікації за регіональним замовленням місцевих органів управління освітою, платна форма навчання згідно кошторису для всіх інших категорій.

3. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назви тем	Кількість годин			
	Усього	Лекції	Прак-тичні	Самостійна робота
Інтеграційно-мотиваційне заняття	**1**		**1**	
Реєстрація учасників (вхідне опитування). Ознайомлення з програмою модуля. Формування очікувань учасників.			1	
Модуль 1. Історія становлення громадянської освіти в середній освіти. Український досвід	**2**	**2**		
Тема 1. Історія становлення громадянської освіти в середній освіти. Український досвід.		2		
Модуль 2. Особливості змісту і методики предмета «Громадянська освіта»	**6**	**2**	**4**	
Тема 1. Зміст курсу громадянської освіти як засіб навчання.		1	2	
Тема 2. Методика навчання у курсах громадянської освіти як засіб формування ключових компетентностей.		1	2	
Модуль 3. Діяльнісний підхід до формування обізнаності з теми прав людини та поваги до людської гідності.	**4**	**2**	**2**	
Тема 1. Концепція прав і свобод людини – складова громадянської освіти.		2		
Тема 2. Педагогічні підходи в освіті з прав людини.			2	
Модуль 4. Професійна компетентність вчителя громадянської освіти при плануванні та проведенні практичних занять	**6**	**2**	**4**	
Тема 1. Реалізація діяльнісного підходу при організації, проведенні та оцінюванні ефективності практичних занять.		2	4	
Самостійна робота.	**6**			**6**
Круглий стіл «Розуміння прав і свобод людини та людської гідності, сучасної демократії як суспільний запит в сучасній Україні».	**4**		**4**	
Вихідне діагностування, рефлексія.	**1**		**1**	
Всього годин:	**30**	**8**	**16**	**6**

4. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Інтеграційно-мотиваційне заняття

Реєстрація слухачів, вхідний контроль. Формування очікувань.

Модуль 1. Історія становлення громадянської освіти в середній освіті. Український досвід

Тема 1. Історія становлення громадянської освіти в середній освіті. Український досвід

План лекційного заняття

1. Актуальність громадянської освіти у демократичному суспільстві. Підходи до формування мети і завдань громадянської освіти у сучасному світі.
2. Становлення громадянської освіти в Україні. Етапи і результати. Концепція громадянської освіти. Концепція громадянського виховання. Громадянська освіта в НУШ.

Модуль 2. Особливості змісту і методики предмета «Громадянська освіта»

Час за робочою навчальною програмою – 6 годин

Тема 1. Зміст курсу громадянської освіти як засіб навчання

План лекційного заняття

1. Розгляд підходів до громадянської компетентності.
2. Концепція демократичного громадянства.
3. Європейська рамка компетентностей.

План практичного заняття

1. Роль громадянської освіти у базовій школі згідно ДСБСО. Громадянська освіта як частина інтегрованих курсів освітньої галузі ГІО та у Концептуальних засадах громадянської та історичної освіти 2025 р.
2. Аналіз навчальних ресурсів з громадянської освіти: погляд практикуючого педагога.
3. Компетентнісний потенціал громадянської освіти.
4. Можливості формування громадянської компетентності іншими освітніми галузями.

Тема 2. Методика навчання у курсах громадянської освіти як засіб формування ключових компетентностей

План лекційного заняття

1. Поняття методів, педагогічних технологій, видів навчальної діяльності.
2. Формування громадянської компетентності: комплекс знань, умінь, ставлень.

План практичного заняття

1. Критерії ефективності методичної діяльності вчителя на уроках громадянської освіти.
2. Віковідповідність як один з найбільш важливих критеріїв відбору методики.
3. Проєктна технологія як педагогічна взаємодія. Аналіз пропонованих видів навчальної діяльності у підручниках з громадянської освіти

Модуль 3. Діяльнісний підхід до формування обізнаності з теми прав людини та поваги до людської гідності

Час за робочою навчальною програмою – 4 години

Тема 1. Концепція прав і свобод людини – складова громадянської освіти

План лекційного заняття

1. Права і свободи людини. Людська гідність. Витоки концепції.
2. Покоління прав людини. Міжнародні та національні документи у сфері прав людини.
3. Права людини та збройний конфлікт

Тема 2. Педагогічні підходи в освіті з прав людини

План практичного заняття

1. Освіта з прав людини та громадянська освіта: спільне та відмінне.
2. Можливості курсів суспільствознавчого циклу для формування громадянської компетентності та поваги до прав і свобод людини та людської гідності.
3. Діяльнісний (партисипативний) підходи до освіти з прав людини. Практичні методи формування обізнаності учнів щодо прав та свобод людини.
4. Вправи на розуміння рівності, гідності, толерантності, формування емпатії та їх педагогічний потенціал.

Модуль 4. Професійна компетентність вчителя громадянської освіти при плануванні та проведенні практичних занять

Час за робочою навчальною програмою – 6 годин

Тема 1. Реалізація діяльнісного підходу при організації, проведенні та оцінюванні ефективності практичних занять

План лекційного заняття

1. Практичні заняття як педагогічне явище. Історія поняття.
2. Досвід реалізації діяльнісного підходу.

План практичного заняття

1. Мета, завдання та компетентнісний потенціал практичних занять на політичну тематику.

2. Мета, завдання та компетентнісний потенціал практичних занять на економічну тематику.
3. Організаційна компетентність, компетентність педагогічного партнерства, прогностична та оцінювально-аналітична компетентності вчителя при впровадженні практичних занять в освітній процес з громадянської освіти.

Самостійна робота: Індивідуальне завдання на відбір найбільш ефективних з точки зору формування громадянської компетентності запитань і завдань у підручниках з громадянської освіти.

Круглий стіл «Розуміння прав і свобод людини та людської гідності, сучасної демократії як суспільний запит в сучасній Україні».

Вихідне діагностування, рефлексія.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Розробіть фрагмент навчального уроку з громадянської освіти на основі будь-якої програми з громадянської освіти чи інтегрованих курсів історії України, всесвітньої історії та громадянської освіти 6–9 класів на основі діяльнісного підходу.

   Окрім прописаного ходу заняття:

   - визначити освітні результати відповідно до ДСБО (за індексами);
   - обґрунтувати компетентнісний потенціал теми;
   - обґрунтувати пізнавальну цінність запропонованої навчальної діяльності учнів;
   - передбачити елементи поточного та формувального оцінювання;
   - визначити ціннісні орієнтири (демократія, права людини, відповідальність, гідність тощо);
   - оцінити власну готовність до впровадження діяльнісного підходу та визначити напрями професійного вдосконалення.

2. Проаналізуйте один з навчальних ресурсів з громадянської освіти (модельна програма, підручник, посібник, електронний ресурс) з точки зору доцільності та актуальності для власного досвіду:

   - визначити відповідність матеріалів вимогам ДСБО;
   - проаналізувати можливості формування громадянської компетентності;
   - оцінити використання діяльнісного підходу;
   - проаналізувати наявність завдань із розвитку критичного мислення;
   - сформулювати рекомендації щодо використання ресурсу в освітньому процесі.

3. Розробіть практичне заняття з громадянської освіти на основі обраної модельної програми (6–9 клас) та підготуйте його методичне обґрунтування.

У методичній розробці необхідно:

- визначити очікувані освітні результати відповідно до ДСБО (з індексами);
- обґрунтувати вибір теми та змісту;
- описати види діяльності учнів;
- визначити роль учителя як фасилітатора навчального процесу
- запропонувати інструменти оцінювання;
- здійснити прогноз можливих труднощів і способів їх подолання;
- оцінити власну готовність до організації практичних занять та визначити напрями професійного вдосконалення.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний стандарт базової середньої освіти : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898.
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII.
3. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX.
4. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р.
5. Концептуальні засади громадянської та історичної освітньої галузі. Міністерство освіти і науки України, 2025.
6. Освіта для життя. Громадянська та історична освітня галузь. URL: https://educationforlife.mon.gov.ua/osvitnia-haluz/hromadianska-ta-istorychna/
7. Платформа громадянської освіти DOCCU. URL: https://www.doccu.in.ua
8. Рада Європи. Освіта для демократичного громадянства та прав людини URL: https://www.coe.int
9. Базові матеріали з питань освіти для демократичного громадянства та прав людини: посібники Навчаємо демократії (I). Зростаємо у демократії (II). Живемо в демократії (III). Беремо участь в демократії (IV). Досліджуємо права дітей (V). URL: https://www.living-democracy.com/uk/textbooks/volume-1/
10. Компас: посібник з освіти з прав людини за участю молоді / Рада Європи. Українське видання. Київ : Основа, 2020.
11. Compasito. Посібник з освіти з прав людини для дітей / Рада Європи. Київ : Основа, 2018.
12. Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини. Страсбург : Council of Europe, 2010.
13. Пометун О. І. Урок, що розвиває критичне мислення. Київ : Освіта, 2020.
14. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ : А.С.К., 2007.
15. Пометун О. І., Ремех Т. О. Громадянська освіта: методичний посібник для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018.
16. Ремех Т. О. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Громадянська освіта». Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021.
17. Верігін О., Ремех Т., Шелест С. Громадянська освіта. Практичний довідник учителя. Київ : Основа, 2021.
18. Волошенюк О., Іванов В. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавчих дисциплін. Київ : Академія української преси, 2021.
19. Very Verified: онлайн-курс із медіаграмотності. IREX, 2022.
20. Арендт Г. Між минулим і майбутнім. Київ : Дух і Літера, 2002.